

ดีบี แซ

หัวฝรั่ง, หางจีน, gene ไทย

DB Zair เป็นงานอนุรักษ์แบบตัวพิมพ์ตะกั่วพาดหัวหนังสือพิมพ์ และโฆษณาในเมืองสยาม ที่ชื่อ 'โป่งแซ' ผลงานออกแบบและแกะแบบโดย นายแซ ช่างแกะแบบตัวพิมพ์เชื้อสายจีนที่มีฝีมือสูงในยุคนั้น.

The original Zair typeface was the work of Mr Zair, an early type designer and foundry caster who introduced the face around the year 1921. Being the first and regarded in those days as the most appealing Thai display face, it was available in one fixed size of 48 points and was employed chiefly for headlining news stories during the golden years of Thai print journalism. Its wider forms and accentuated contrast between thick and thin strokes marked a distinct departure from traditional Thai font designs. The terminals of the face resembled those of letters 'a' and 'c' of Bodoni, while the end strokes emulate the style of Chinese calligraphy (Mr Zair was of Chinese descent). The result was a perfect blend between the Didone style of the West and Chinese and Thai lettering designs.

While the old Zair movable type was cast only in Bold – no Regular and Italic were available -- the new DB Zair, as an Opentype make-over of the original face, offers a wider range of styles in Regular, Bold, Italic and Bold Italic.

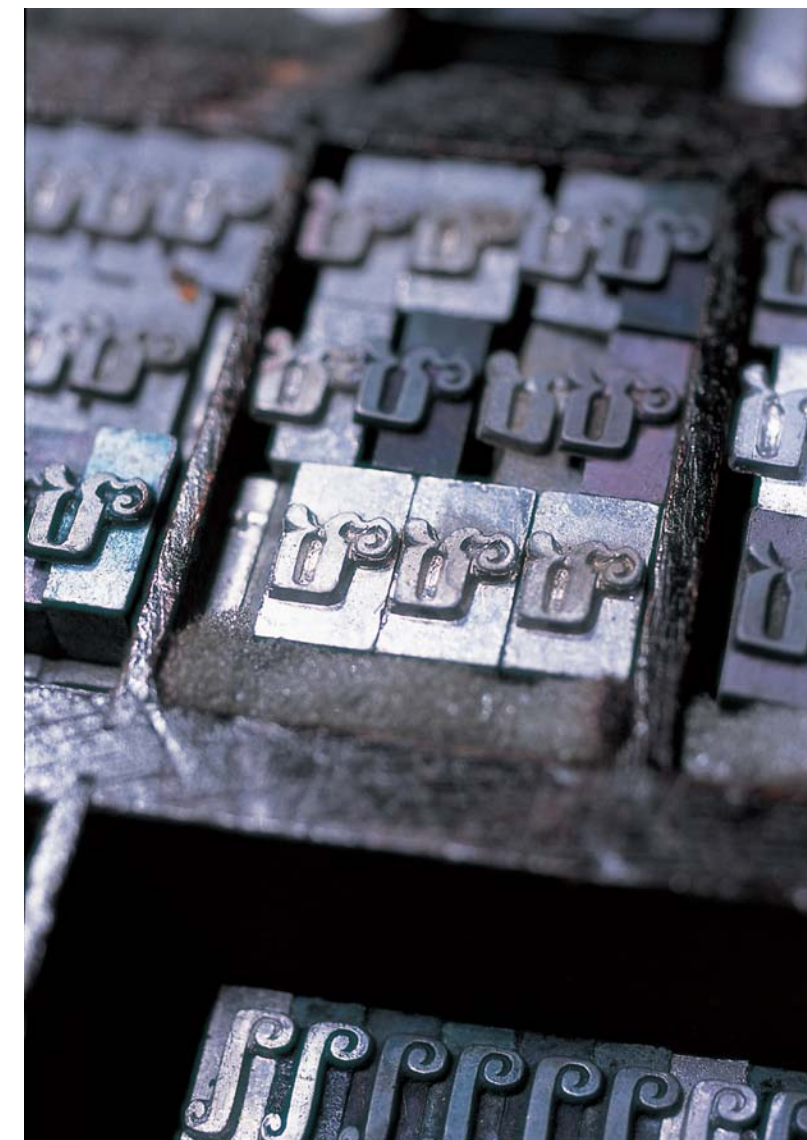
ในสมัยที่ไทยยังใช้ตัวเรียงพิมพ์ตะกั่วในงานสิ่งพิมพ์นั้น แบบตัวเรียงพิมพ์มักนิยมตั้งชื่อเรียกตามลักษณะของมัน เช่น ตัวบาง, ตัวกลาง (หมายถึงน้ำหนักเส้น), ตัวป้อม (หมายถึงความกว้าง), ตัวจิว, ตัวโป่ง (หมายถึงขนาด) เป็นต้น. ตามประวัติตัวโป่งของไทยถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อรองรับยุคทองของหนังสือพิมพ์ไทยระหว่างสมัยรัชกาลที่ 6 – รัชกาลที่ 7. ตัวโป่งที่จัดว่าโป่งลมชื่อคือ 'โป่งแซ' เพราะมีขนาดโตถึง 48 ปลาย มีปรากฏใช้งานเป็นหลักฐานตั้งแต่ปี 2469 เป็นต้นมา. จัดได้ว่า 'โป่งแซ' เป็นตัวพาดหัวตัวแรกในวงการพิมพ์ไทย (ตัวโป่งก่อนหน้านั้นเป็นเพียง 'ตัวเนื้อที่โตขึ้นมาหน่อย' เท่านั้น), ต่อจากโป่งแซก็มี 'โป่งใหม่' ออกมาในปี พ.ศ.2472 และ 'โป่งไม้' ในปี พ.ศ.2480 ตามออกมา. ชื่อ 'โป่งใหม่' คงตั้งขึ้นเพื่อต้องการบอกว่าเป็นแบบใหม่กว่าโป่งแซ. ส่วนชื่อ 'โป่งไม้' ได้ชื่อเช่นนี้คงเป็นเพราะแรกเริ่มเป็นตัวเรียงขนาดโตที่ทำด้วยไม้ (wooden type) ครั้นต่อมามีคนเอาไปทำเป็นตัวเรียงตะกั่วก็ยังคงเรียกติดปากว่าโป่งไม้เหมือนเดิม.

ทั้งโป่งแซ, โป่งใหม่, และโป่งไม้ ค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงราวปลายยุคตัวเรียงตะกั่ว เพราะถูกแทนที่ด้วยอักษรช่างเขียนประดิษฐ์เอาไปทำบล็อกซึ่งดูดีแต่ไม่จำเจเหมือนตัวโป่งเดิมๆ. โดยเฉพาะการเกิดของตัวอักษรลอกมากมาย นับแต่ปี พ.ศ.2516 เป็นต้นมา โดยยอดนักประดิษฐ์แบบตัวอักษรในยุคนั้น ถือเป็นการเพิ่มทางเลือกใหม่ๆ ในงานออกแบบสิ่งพิมพ์ ทำให้ตัวโป่งดูล้าสมัยไปเลยทีเดียว.

ตัวพิมพ์แบบ โป่งแซ ขนาด 48 ปลาย

ศรีอักษร เลขที่ 346
จำหน่ายตัวพิมพ์อักษร

โป่งแซ ถ่ายจากหนังสือแบบตัวพิมพ์ของ ศรีอักษร
ขนาดเท่าจริง

เมื่อเทคโนโลยีตัวพิมพ์เปลี่ยนจากตัวเรียงตะกั่วมาเป็นตัวโฟโต้ (ที่คนไทยนิยมเรียกสั้นๆ ว่าตัวเรียงคอมพิวเตอร์ ตามชื่อบริษัท Compute Graphic ที่ทำธุรกิจให้บริการด้านนี้) ตัวโป่งใหม่ซึ่งดูเรียบง่ายกว่าโป่งแซและโป่งไม้ก็ได้รับการอนุรักษ์ไว้โดยอาจารย์มานพ ศรีลมพร ด้วยชื่อ 'โกเมน' ในปี พ.ศ.2519 กระทั่งปี พ.ศ.2532 ในช่วงต้นของฟอนต์ PostScript 'โกเมน' จึงกลายเป็น EAC Komain โดยอาจารย์มานพ อีกเช่นกัน และเพิ่มตัวหนาเข้าไป.

ในเวลาต่อมา โป่งไม้ ได้รับการอนุรักษ์เป็น PostScript ชื่อ SMB PongMai ใช้งานโฆษณาของ SC Matchbox ที่ต้องการแสดงความจริงจังและความจิง. อย่างไรก็ตาม แบบตัวอักษรโรมันทั้งใน EAC Komain และ SMB PongMai ก็ยังคงไม่กลมกลืนกับแบบตัวอักษรไทยเท่าที่ควร เมื่อมีการใช้คละในบรรทัดเดียวกัน.

อีเอซี โกเมน
เอสเอ็มบี โป่งไม้

กขขคคฆงจฉชฌฉฎฐฎฑฒณดตถทธนบปฝฝ ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

โป๊งแซ ใช้พาดหัวงานโฆษณาใน ศรีกรุง ฉบับวันจันทร์ที่ 14 กรกฎาคม 2473

เวลาล่วงเลยมาจนถึงปี พ.ศ.2551 ซึ่งนับเป็นยุคเฟื่องฟูของฟอนต์ไทยแบบ Opentype โป๊งแซจึงได้รับการอนุรักษ์ไว้ด้วยชื่อ DB Zair (อยู่ในฟอนต์ดีบี ชุดที่ 6) ด้วยความเชื่อของผมว่าคุณค่าของโป๊งแซยังรอการรื้อฟื้นกลับมาให้นักออกแบบรุ่นกลางและเก่าใช้เล่าเรื่องย้อนคุณค่าในอดีต รวมไปถึงให้นักออกแบบรุ่นใหม่ (ที่แม้ไม่เคยรู้จักโป๊งแซมาก่อนก็ตาม) ต้องลุ่มหลงมีใจให้โดยไม่รู้ตัว.

จากการสังเกตของผม การที่โป๊งแซสามารถสร้างปรากฏการณ์เป็นตัวพาดหัวยอดนิยมของตัวยุคตะกั่ว อาจตอบง่าย ๆ ว่าเป็นเพราะโป๊งแซเป็นตัวพาดหัวที่เกิดขึ้นเป็นตัวแรก หรือเป็นเพราะมันมีแบบตัวเรียงพาดหัวให้เลือกใช้ไม่มากนักได้. แต่ถ้าลองพิจารณาให้ดีจะพบว่าโป๊งแซมีอัตลักษณ์พิเศษที่แตกต่างจากตัวเรียงตะกั่วที่เกิดขึ้นก่อนหน้าหลายประการจึงทำให้มันดีพอที่จะรักษาระยะเวลาของความนิยมได้นาน. กล่าวคือโป๊งแซเป็นแบบตัวพิมพ์ตะกั่วชุดแรกที่มีลัดล่นกว้าง, มีความเปรียบต่างระหว่างเส้นตั้งที่หนาและเส้นนอนที่บางอย่างเห็นได้ชัด, หัวอักษรคล้าย terminal ของตัว a ในฟอนต์ Bodoni, ล่นทางอักษรที่วัดขึ้นลักษณะคล้ายเส้นพู่กันจีน (นายแซ เป็นช่างฝีมือเชื้อสายจีน). แบบตัวเรียงโป๊งแซจึงถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางศิลปะที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างรูปแบบตัวพิมพ์โรมันยุค Didone, รูปแบบตัวเขียนพู่กันจีน เข้ากับอักษรประดิษฐ์ของไทยได้อย่างลงตัว. ศจ.กำธร ลีถิรกุล เคยเขียนไว้ใน 'ลายสือไทย ๗๐๐ ปี' ว่าโป๊งแซเป็นตัวพิมพ์สวยงามได้รับการยกย่องกันมากในยุคก่อน.

ในการอนุรักษ์โป๊งแซ ผมต้องทำการศึกษาจากสิ่งพิมพ์เก่า ๆ ทั้งจากต้นฉบับจริงและสำเนาที่คัดลอกย่อมาลงในหนังสือยุคหลัง. จะเห็นได้ชัดเจถึงข้อดีของโป๊งแซในการใช้เป็นตัวพาดหัวประการหนึ่ง คือ สระหน้า ใ โ ค่อนข้างเตี้ยประหยัดดี. ปัญหาบางประการที่พบคือ ตัว ร มีขนาดแคบมาก ตอนเป็นตัวตะกั่ว ถ้าเรียงคำว่า 'ศรี' ไม่มีปัญหา แต่ถ้าเรียงคำว่า 'ศิริ' สระอิตัวหลังจะชนตัวหน้า. ถ้ารันสระอิตัวหลังไปทางขวา และรัน ร ตามออกไป ช่องไฟระหว่างค-ร จะหลวม. นี่เป็นปัญหาของตัวเรียงตะกั่ว. ใน DB Zair ผมเพิ่มความกว้างตัว ร เล็กน้อย ขณะเดียวกันก็ใช้สระอิตัวพิเศษที่แคบลงเล็กน้อยช่วยด้วยอีกชั้นหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาช่องไฟในภาพรวม. ตัว ง, ว ซึ่งจัดเป็นตัวแคบก็อาศัยชุดสระบน อี อี อี ที่แคบกว่าตัวปรกติช่วยเช่นกัน.

พพภมยรลวศษสหพอส ๐๑๒๓๔๕๖๗๘๙ abcdefghijklmnopqrstuvwxyz 0123456789

โป๊งแซ ใช้พาดหัวข่าววารศัพท์ ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 29 ตุลาคม 2479

ไม่สูง ใช้งานง่าย ตอบโจทย์

สระหน้าแบบโป๊งแซ ออกแบบขึ้นมาเพื่อใช้เป็นตัวพาดหัว

ศิริ ศิริ

DB Zair Bold ฟอนต์ Unicode เมื่อใช้กับโปรแกรมที่รองรับ Ligature จะมีชุดสระแคบพิเศษสำหรับตัวแคบ

ถ้าสังเกตเส้นล่างของอักษร บ, อ, ฯลฯ ในโป๊งแซให้ดูจะพบว่ามุมด้านในป้านกว่ามุมด้านนอก ลักษณะนี้ได้ถูกปรับแต่งใหม่ใน DB Zair ให้มุมโค้งล้นพ้นกันมากขึ้น.

ล่นตัวอักษรโรมันและตัวเลขอารบิกได้ดัดแปลงจากฟอนต์โรมัน 2 ฟอนต์ที่มีลักษณะใกล้เคียง Zair ผลมจนกลมกลืนกับ Zair อย่างที่เห็น. ในตอนแรกผมตั้งใจจะใช้ชื่อว่า DB PongZair แต่เมื่อทำตัวปรกติเพิ่มเข้าไปแล้วพบว่าใช้เป็นตัวพาดหัวรองได้สบายทั้ง 2 หน้าหนัก คำว่า 'โป๊ง' จึงไม่จำเป็นอีกต่อไป คงเหลือแค่ 'แซ่' คำเดียวพอตามชื่อผู้ออกแบบเพื่อเป็นการให้เกียรติท่าน. นับเวลาแล้ว แซ่ ยุคดิจิทัลเกิดหลัง แซ่ ยุคตัวตะกั่วถึง 80 กว่าปี แต่ก็ยังร่วมสมัยกับเมืองไทยยุคนี้ที่พูดไทยปนฝรั่งปนจีนอยู่.

เหมือนกับสโลตของ DB Zair ที่ยังคง 'หัวฝรั่ง ทางจีน gene ไทย' ไว้ได้ครบ.

id